

1. Valhallasse jõudnud viikingi sõdalased panid igal hommikul pähe kiivri ja selga rõngasrüü ning võtsid kätte relvad. Kogu päeva võitlesid nad Ida tasandikul väljaspool Valhalla kõrgeid müüre. Kui sõdalane võitluse ajal suri, elustasid valküürid ta silmapilk. **Mis oli selle võitluse (treeningu) eesmärk** – miks nad lihtsalt väljateenitud nautida ei võinud?

2. **Kellest räägib** A. Puškini 1835. a. kirjutatud luuletus, mis siin Ants Orase 1935. a. tõlkes?

/.../

Oo, raskelt kiusat juht, kes kuulsuse ja jõu
tõid ohvriks, päästes meid – meid, võõra maa ja tõu,
ei mõistma ulatund su tummust pööbli ilgus,
kui sul, oo vaikija, suur mõte hiilgas pilgus;
sind, võõranimelist, meil jälgis laim ja kius,
ei pääsnud teotusest su püha hõbehüus,
vaid tülkalt vaenles sind see rahvas pilkejanus,
kel päästus peitus vaid su vaikes vastupanus;
ka need, kes teraselt sind mõistsid, olid vait,
või aralt kuuldus neilt su teole reetev laim ...
Ent sina püsisid, su kindel meel ei kõikund,
ükskõik kui sõgedaks neil õelail ründ ei võikund;
siis tabas poolel teel sind hoop – sul saabus järg,
mil tummalt taandusid. Sult võeti loorberpärj, ...

/.../

3. Pildil on ühe iseseisva vabariigi senaator aastatel 1843-1844. Naaberriigi annektsooni oma maa suhtes toetas ta nii tulihingeliselt, et pani oma ühele pojale nimeks Annexus. Lapsepõlves põetud haigus paralüüsis tal parema jala, mis jäi põlvest kõverdunuks. Et saaks käia, lasi ta omale puujala teha, millest pärines ta hüüdnimi “Kolmejalgne Willie”. **Millise iseseisva riigi senaatoriks ta oli?** Muuseas, pärast seda kui naaberriik annekteeris selle riigi, pääses “Kolmejalgne Willie” viieks aastaks ka naaberriigi võimuorganisse.
4. Mitmed esimesed eestlastest üliõpilased olid baltisaksa korporatsioonide liikmed. 1870. aastail üritati ka rahvuslikult koonduda. 1881. a. mais jõuti otsusele asutada korporatsioon. Saksa korpide vastuseisu tõttu seda ei registreeritud ning lõpuks registreeriti EÜS 1884. a. seltsina, mida korpide takistada ei saanud. Seltsi värvideks valiti sinine, must ja valge. **Mis olu aga plaanitud korporatsiooni nimi?** Hiljem sellenimeline korp ka loodi.
5. 17. detsember 1918 oli Eesti Vabariigile kriitiline. Rinne lähenes Tallinnale, linnas endas aga toimusid meeleavaldused, mis ähvardasid ajutise valitsuse kukutada. Kriitilisel hetkel päästis riigi rühma koolipoiste otsustav tegutsemine meeleavaldajate taltsutamisel ja hirmutamisel. Nende jõuline tegutsemine oleks nagu kogu Eesti Vabariigile uue hingamise andnud. Murrang oli toimunud. Koolipoistest on kindlamalt teada Voldemar Mirbach, Bernhard Tilling, Mihhail Luškov, Julius Kilmi, Voldemar Konga, Mart Saar, Eduard Voldemar Kivistik, Karl Lieberg. Kõik nad olid pärit ühest linnast. **Nimetage see linn.**

6. 1943. aastal leidis natsi-Saksamaa, et sõja võitmiseks on vaja Peipsi tinti (ja teisi kalu). Aga ei olnud kalureid kohapealt võtta. Siia toodi ühest Euroopa riigist (mis tol hetkel oli sakslaste poolt okupeeritud) 65 kalurit oma võrkude ja paatidega. **Mis riigist?** Viimastel aastatel on selle riigi hobikalastajad kurnud, et Poola võõrtöölised püüavad siseveekogud kaladest tühjaks.
7. Suursaadik Margus Laidre on kirjutanud küsitava isiku kohta, et teda ülistades vaikitakse maha tema isiksuse tumedam pool, pidades siinkohal silmas tema reljeefset antisemitismi. Üheks küsitava viimaseks kirjatööks jäi ühemõtteliselt juudivaenulik traktaat „Juutidest ning nende valedest“. Kõigest neli päeva enne oma surma rääkis ta teemal „Juutide vastu“. Pettununa, et juudid ei soovinud tunnistada Jeesus Kristust oma messiana, kutsus ta üles nende kui „kristluse verejanuliste vaenlaste“ sünagooge ja koole maha põletama, nende vastu mitte mingit halastust üles näitama, neid sunnitööl kasutama ning kui see ei aita, siis nad marutõbised koerad maalt minema ajama. See kõik pole uudis, kuid millegipärast on mugavam see häiriv tahk tema kogupildist raamide taha peita. **Kellest on jutt?**
8. Varsti on tulemas järjekordsed Euroopa Parlamendi valimised. Paslik on küsida **esimeste Eestis toimunud EP valimiste kaht kõige edukamat**. Neist esimesele tuli hääli 76120 ja järgmisele üle 4 korra vähem ehk 16633. 1 õige – 1 punkt.
9. Selle maailmakuulsa kaubamärgi sünnil on oma osa nii Venemaal sündinud prantslasel Ernest Beaux’l (fotol) kui ka Arthur Capeli viskikarahvinil. **Millest jutt?**

10. Esimene partii küsitavat valmis 30.aprillil 1964 Alba linnas. Aastal 2014 andis Itaalia postiteenistus sündmuse auks välja postmargi. Selle toiduainebrändi ikooniline purk valmis 1965. aastal. Iga aasta 5. veebruaril tähistatakse ülemaailmselt selle päeva. **Millest on jutt?** 2 punkti annab brändi nimi, 1 punkti üldisem vastus.

11. Küsitavale taimele nime andnu oli kaunis veenümf, kelle võrgutas allilma valitseja Hades. Nende suhtest raevunud allilma valitsejanna, Hadese abikaasa Persephone, otsustas najaadi surnuks trampida. Hades päästis oma armukese, muutes ta lõhnavaks taimeks. Küsitav oli Vana-Kreekas Hadesele pühendatud taim. Euroopas kasvab seda 10, Eestis metsistunult või looduslikult 6 liiki. Kultuursordid on näiteks Chocolate, Granada, Variegeta, Crispa, Almira, Maroko, Pinedo. **Mis taim?** Piisab perekonnanimest.

12. Tšehhi päritolu austria muusikut Carl Czerny`t peeti omal ajal maailma üheks paremaks klaverimängijaks. Ta oli ka Ludwig van Beethoveni õpilane, kes aga väitis, et Beethoven ei mõelnud oma 5. sümfoonia leitmotiivi ise välja vaid jäljendas *Emberiza citrinella*`t – linnukesi, keda leidis kõikides Viini parkides. **Kuidas on selle linnu eestikeelne nimi?**

13. Piltidel on neli koeratõugu. **Neist millise** (A, B, C või D) nimetus ei tulene geograafiast? Tõu nime pole vaja kirjutada.

A

B

C

D

14. Fotol on sipelgas, kelle teaduslik nimi tuleneb kreeka keelsest sõnast *echidna*, mis aga tähistab selles keeles hoopis üht teist elukat. **Millist?**

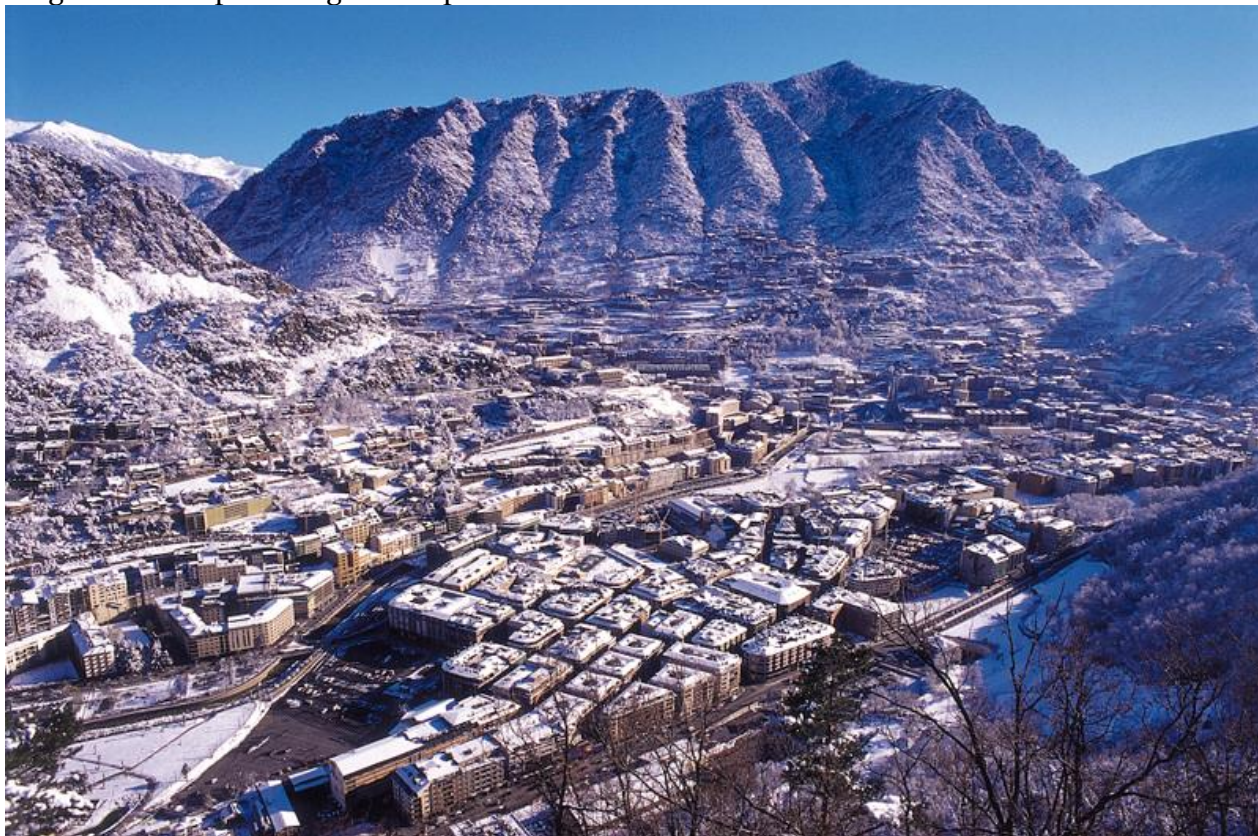

15. Joonisel on müstiline muinasloom *Megatherium*. See 4-tonnine loom elutses 2 miljonit kuni 8-tuhat aastat tagasi Lõuna-Ameerikas. Liikus põhiliselt kahel tagumisel jalal, kõrguselt ületas tänapäeva elevanti ligi kaks korda, olles umbes 6m pikkune. Taimetoidulisena olid talle suureks abiks kuni 17 cm pikkused küünised, millega sai hästi haarata puuoksi ning painutada need parajale kõrgusele. Jämedat saba kasutas ta toena. **Millise tänapäeva looma eellane see tegelane oli?** Küsitav võib olla 60–80 cm pikk ja kaaluda 3,6–7,7 kg.

16. Aasta 1950. Järva maakonna ala jaguneb viie rajooni vahel. Kaks neist on mõistagi Paide ja Türi. **Nimetage ülejäänud kolm.**

17. Vastavalt rahulepingule Venemaaga liideti Virumaaga ka Narva jõe tagused alad, kus moodustati kolm valda, millest kahe nimedeks olid Naroova (hiljem Narva) ja Skarjatina (Karjati). **Nimetage kolmas Narva-tagune vald.** Huvitaval kombel on sama nimi ka kahel alevikul, mis asuvad tänase Eesti eri otsades, mitte Virumaal. Suurem neist on ka sellenimelise valla administratiivne keskus.

18. Pildil on ühe Euroopa riigi pealinn, mis asub 1023 m kõrgusel merepinnast. Tegemist on kõige kõrgemal asuva pealinnaga Euroopas. **Mis linn?**

19. Juba muinasajal jaotus Eesti kihelkondadeks. Aja jooksul on nende piire mitut moodi muudetud – mõni kihelkond on suurenenud, mõni vähenenud, mõned aga mitme naabriga liidetud. Muinaskihelkondadest on vaid üks säilitanud enam-vähem oma algse suuruse, seda juba 13. sajandist alates. Praegune samanimeline vald on küll mõnevõrra oma kunagist kihelkondlikku territooriumi suurendanud, seda eelkõige tänu viimase reformi käigus toimunud liitmistele ja praegu on valla pindalaks 599 km² (kihelkonna pindala oli 494 km²), samas on vallal säilinud muinaskihelkonna nimi. **Nimetage see.** Valla haldusterritooriumil on kaks vallasisest linna, kolm alevikku - üks neist kannab valla nime - ja 48 küla.

20. 19. sajandi lõpul avaldas ajaleht „Olevik“ oma lisas taevakaardi, millel oli 55 tähtkuju või tähte. Nende nimed olid enamuses seotud Kalevipoja lugudega. Nii võisid lugejad leida kaardilt nimesid nagu Pisuhänd, Soome Sild, Emajõgi, Uku, Taara, Hõbevalge, Sõstrasilmad, aga ka nime Aleksander II süda. **Kes oli taevakaardi autor?**

21. Aastail 1910-11 istus Konstantin Päts oma nõ riigivastase tegevuse eest üheksa kuud Krestõ vanglas, kuigi karistus oli 12 kuud. **Miks sai Päts varem välja?**

22. Reisiväljaande Condé Nast Traveler andmetel on maailma kõige haruldasemaks passiks küsitava organisatsiooni pass, sest see on maailmas vaid kolmel inimesel. Seda peab ametlikuks passiks 12 Euroopa Liidu liikmesriiki, aga nt USA mitte. Lisaks antakse välja ka diplomaadipasse, mida seni on väljastatud umbes 400. **Milline organisatsioon?**

23. Jorge Mario Bergoglio ehk paavst Franciscus on üle pika aja esimene mitteeurooplane paavstitroonil. Tema on sündinud Argentiinas. **Nimetage tänapäeva riik**, kust oli pärit eelmine mitteeurooplane – aastail 731-741 katoliku kirikut juhtinud Gregorius III (pildil). Sellest-samast riigist oli pärit veel neli paavsti, kes valitsesid aastail 685-715, samuti 167. aasta paiku märtrina surnud paavst Anicetus.

24. Kuninganna Elizabeth II peab töökohustuste tõttu sageli reisima. Mees, kes temaga peaaegu alati kaasa reisib, pole aga sugugi tema abikaasa. See ametikoht seati sisse juba 1843. aastal ja kokku on sel kohal töötanud vaid 15 inimest. **Millest on jutt?** Praegu on sel kohal Scott Methven.

25. Eesti levinuimate perekonnanimede esimese poolesaja seas on vaid üks, mis kasutusel ka tavapärase eesnimena. 2018. aasta 1. jaanuari seisuga kandis seda perekonnanimena 1382 isikut: 642 meest (35. koht) ja 740 naist (32. koht). Eesnimeks on see antud 234 isikule, tegemist on populaarsuselt 405. mehenimega. Kõige populaarsem on küsitav eesnimi Saaremaal, kus neid on maakonna 10 000 elaniku kohta 4,71. Kuulete ühte neist laulmas. Sama eesnime on kandnud üks Eesti minister, kes küll sündis ja tegutses suurema osa oma elust (1942-1996) Tartus. **Mis nimi?**

26. „Miski pole lihtsam kui Reinschi meetod!“ Nii vaimustuti teatud ringkondades 19. sajandi keskpaigas Suurbritannias. Oli vaja tükikest surnu nahka, mis lagundati soolhappes, 30 minuti pärast kasteti vedelikku õhuke vaseriba. Kui vaseribale tekkis õhuke hallikasmust metalne kiht, siis ... **Mis siis oli selge?**

27. Püromeeter on riistapuu keha pinnatemperatuuri mõõtmiseks kiirguse kaudu. Esimese sellise leiutas tuntud inglise keraamik ning orjusevastane Josiah Wedgwood (1730-1795). Leiutaja nimi ütleb ehk midagi ainult teadlastele, aga tema tütre Susannah' poega teab kogu maailm. **Kes on Wedgwoodi lapselaps?** Küsitava tähtsaim reis oli aastail 1831-1836.

28. Esimesel reklaampildil lõhuvad eriüksuslased seina, teisel aga tegelevad seina lõhkumisega tuletõrjujad. **Mida toodab see firma, mis reklaamib ennast selliste piltidega?**

29. See on ühe riigi esimene metroo ja ta töötab vaid ühe nädala aastas, kuid selle lühikese ajaga suudab vedada miljoneid reisijaid. Avati 2010. aastal, praegu on liini pikkuseks 18 km, kuid tulevikus on plaanis lisaks sellele “roosale” liinile välja ehitada veel 4 liini: “punane”, “roheline”, “sinine” ja “kollane”. Metrood haldab ettevõte, mille logo näete. **Nimetage linn, kus selline metroo töötab.** Riigi eest saate 1 punkti.

30. Briti-ameerika leiutaja Robert Chesebrough leiutas selle 1859. aastal, nimetades tulemuse Petroleum Jelly ehk “naftatarretiseks”. Kuna selline nimi ostjaid ei meelitanud, pani ta oma tootele uue nime, mis pärines kahest erinevast keelest – ühest võttis sõna “vesi” ja teisest “oliivõli”. Sellise nimega tootele sai Chesebrough patendi aastal 1878. Kuninganna Victoria, kes kasutas seda toodet lausa iga päev – vähemalt nii ta väitis - tegi 1883 Chesebrough`ist rüütli (Knight Bachelor). Robert ise, kes elas 96. eluaastani, väitis et tarbis iga päev vähemalt lusikataie seda toodet. **Mis toode?**

31. Kui vaadata läbi olümpiaajaloo Eesti ja Venemaa (NSV Liidu) medalivõite, siis selgub üks huvitav fakt. Nimelt oleme ühel meeste kergejõustikualal paremad kui Venemaa, kelle parim tulemus on pronksmedal. **Mis ala?**

32. Kristella Jurkatamm püstitas 2018 Kohila staadionil naiste kümnevõistluse Eesti tippmargiks 6732 punkti. Naistele on see ala rohkem nišialaks, milles võisteldakse väga harva. **Kellele aga kuulub Kohila staadioni meeste kümnevõistluse rekord** 6983 punktiga? Püstitatud on see 2009 ja tänasel päeval see mees enam tippspordiga ei tegele, pildil on ta uues rollis oktoobris 2017.

33. Rio de Janeiro olümpiamängudel sai Eesti (nagu Soomegi) ühe pronksi, lätlastele jäid tühjad pihud, Leedu võitis aga koguni neli medalit (0-1-3). Nendest kaks tulid sõudmises ning üks aerutamises, kõik kahepaatidel. **Millisel alal** võitis pronksi Aurimas Didžbalis? See ala on ka Eestile edukas olnud.

34. Itaalia jalgpalli kõrgliigas (Serie A) mängib 20 meeskonda. **Milline neist on põhjapoolseim ja milline lõunapoolseim?** Küsitavate klubide hüüdnimed on vastavalt Bianconeri Friuliani ja Casteddu.

35. Esimesed maailmameistrid murdmaasuusatamises selgitati välja 1924. aastal Chamonix' taliolümpia raamides. Edaspidi otsustati MMi pidada igal aastal, esimene eraldi MM korraldati 1925. aasta veebruaris Johannisbadis. Võisteldi 4 alal, 12 medalist 10 (sealhulgas kõik neli kulda) jäid koduriigi sportlastele. **Mis riigis see MM toimus?**

- 36.** Möödunud augustis suri näitekirjanik Neil Simon, kelle näidendit „Päikesepoisid“ mäletavad vanemad teatrisõbrad tänu Jüri Järveti, Eino Baskini ja Aarne Ürsküla säravatele osatäitmistele. 2006. aastal Draamateatri etenduses olid vanade koomikute rollides Tõnu Kark ja Lembit Ulfsak, 2004. aastal Rändteatri suvelavastuses aga hoopis kaks daami. Nende lavaelu on kulgenud erinevates teatrites, „Päikesepoiste“ etenduse ajaks oli neil näitlejastaaži kahe peale kokku 94 aastat, neist vanemal on järjekordne etendus koduteatris kavas 1. märtsil. **Kes on need kaks?**

- 37.** Kes mängivad „Karoliine hõbelõngas“ neid sookolle? Kõrvuti on nad pildile sattunud väga tihti.

- 38.** Milline Eesti film jõudis esimesena voog-edastuse Netflix videovaramusse? Seda aastal 2016. Kokku on sellele tehtud subtiitreid 33 keeles. Film põhineb Margus Karu samanimelisel romaanil.

- 39.** Joonisel on rokkansambli Queen logo, mille kavandas kunstikoolis õppinud Freddie Mercury ise. Sümbol meenutab Ühendkuningriigi vappi, eriti vihjab Suurbritanniale vapil olev kroon. Ülal on kujutatud iraani mütoloogilise linnu sarnast olendit Simurgh`i (Senmurw) – kõikide lindude kuningat, kes valitses nii õhus kui maal. **Mida aga sümboliseerivad kaks lõvi, krabi ja kaks haldjat?**

- 40.** Tarmo Pihlap oli nii mitmegi arvates eesti laulajatest ainus, kes on joodeldamisega hakkama saanud ja seda väga võimsalt, uut sellist lauljat polevat peale Tarmot olemas. 2014. aastal tõestas Uku Suviste aga telesaates «Su nägu kõlab tuttavalt» Pihlapi tuntuks lauldud tirooli rahvaviisi „Alpi lauluke“ esitamisega, et joodeldamine on õpitav. Huvitav on teada, et Pihlap ei olnud sugugi selle laulu esimene eesti keeles esitaja. **Kes laulab?** Küsitava isa oli 1944–1950 ERSO peadirigent, 1956-71 konservatooriumi õppe- ja teadusprorektor. Tema enda eluaastateks jäid 1941-2000.

41. Kes on kunstnik?

42. Aafrika kontinent oli viimane, kus puudus nüüdiskunsti muuseum. Aastal 2018 see viga parandati, avati Aafrika esimene nüüdiskunsti muuseum Zeitz MOCAA (Zeitz Museum of Contemporary Art Africa). **Millises riigis ja millises linnas see avati?**

43. Vasakpoolne maal "Kartulisööjad" valmis 1885. 1965 valmis ühel eesti kunstnikul teos "Maasikasööjad". **Nimetage mõlemad kunstnikud.**

44. Küsitav (1757-1828) on õppinud Leipzigi ülikoolis teoloogiat. Osales Suurbritannia poolel USA iseseisvussõjas. 1784 asus ta Liivimaale, tegutses koduõpetajana. 1795–1805 valitses oma maavaldust, mis asus tänapäeva Sigulda lähedal Krimuldas. Tema naise õemees, rektor G.F.Parrot kutsus ta 1803. aastal Tartusse ehituskunsti ja ökonoomika professoriks. Ta oli Mellini Liivimaa atlase kaasautor. Tartu ajaloos ei saa temata kuidagi. **Kes?**

45. Arvo Pärt on juba kaheksandat aastat enim esitatud nüüdishelilooja. **Kes on aga esikohal naisheliloojatest?** Ta on sündinud 1952, alates 1982 elab Pariisis. Esikooper (kolmest): *L'Amour de loin* (Kauge armastus). Kuulete teose *Laterna Magica* algust.

46. Kes on vasakpoolsel pildil? Parempoolsel on tema vend Raymond oma perega. Ka Raymond oli tantsija, kuid mitte nii tuntud kui õde, lisaks tegeles filosoofiaga ja kandis antiikset toogat.

47. Eesti kirjanduslukku kuulub ballaad „Nahakaupleja Pontus“, mis algab järgmiste ridadega: „Sõdalasel Pontusel käis kummaline kihu, langenute nahad nülgis, jättes paljaks ihu“. Mõningate kirjandusteadlaste arvates sai autor ballaadi loomiseks inspiratsiooni legendaarse Rootsi väejuhi Pontus De la Gardie elukäigust. Ballaadi on viisistanud Andrus Kallastu. **Kes on autor?**

48. Naisterahvas sellel 1946. aastal tehtud pildil on Maria-Cecilia „Mira“ Mendelson (1915-1968) – ooperite „Sõda ja rahu“ ja „Jutustus tõelisest inimesest“ ning balleti „Kivilill“ libreto autor. **Kes seisab Mira kõrval?**

49. Tema esimene eesti keelde tõlgitud teos (romaan „Võlukunsti värv“) ilmus 1997. aastal. Seejärel on eesti keeles ilmunud ligi 50 tema raamatut. **Kellest on jutt?**

50. Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse andmeil on enimtõlgitud eesti lasteraamatuks Eno Raua „Naksitrallid“, mida saab lugeda 18 keeles. Teisel kohal on 17 keelega üks 1966. aastal valminud lasteraamat. Autor on raamatu ise ka illustreerinud. Mulgimaa infoportaali andmeil on raamat tõlgitud lausa 24 keelde (viimati kasahhi). **Nimetage selle autor ja pealkiri.**

Eesti Maakilb 2018/2019. Rahvaliiga A
Paide, 16. veebruar 2019

Vastused

1.	valmistuti ragnarökiks
2.	Barclay de Tolly
3.	Texase Vabariik
4.	Vironia
5.	Narva
6.	Holland
7.	Martin Luther
8.	Toomas Hendrik Ilves ja Siiri Oviir
9.	Chanel No5
10.	Nutella kreem
11.	münt
12.	talvike
13.	B (basset hound)
14.	siil
15.	laisik
16.	Tapa, Väike-Maarja, Põltsamaa
17.	Kose
18.	Andorra la Vella
19.	Lüganuse
20.	Ado Grenzstein
21.	üksikkongis
22.	Malta ordu
23.	Süüria
24.	torupillimängija
25.	Laur
26.	arseenimürgistus
27.	Charles Darwin
28.	uksed
29.	Meka (Saudi-Araabia)
30.	vaseliin
31.	maratonijooks
32.	Juhan Kilumets
33.	tõstmine
34.	Udinese, Cagliari
35.	Tšehhoslovakkia
36.	Helgi Sallo ja Helene Vannari
37.	Mihkel Smeljanski ja Jüri Vlassov
38.	“Nullpunkt”
39.	ansambli liikmed
40.	Leelo Karp (Lumi)
41.	Oskar Kallis
42.	LAV, Kaplinn
43.	Vincent van Gogh, Paul Kondas
44.	Johann Wilhelm Krause
45.	Kaija Saariaho
46.	Isadora Duncan
47.	Marie Under
48.	Sergei Prokofjev
49.	Terry Pratchett
50.	Silvi Väljal, „Jussikese seitse sõpra“

Küsimused: Jaanus Moppel, Koit Nook, Aare Olander, Indrek Salis, Tenno Sivadi, Tõnu Talve